SCHRIJVEN OM TE LEREN

Dr. Lieke Holdinga

Themasessie Nationale Conferentie Schrijfonderwijs po-vo

10 april 2026

Inspectie van het onderwijs

Schrijven moet belangrijker worden in álle vakken

De meeste leerlingen in het voortgezet onderwijs zitten op het verwachte niveau van schrijfvaardigheid. Toch is er ook een groep die het...

20 nov 2025

NPO Radio 1

Schrijfvaardigheid jongeren holt achteruit: 'We rammen motivatie eruit met technisch en begrijpend lezen'

Nieuws; Schrijfvaardigheid jongeren holt achteruit: 'We rammen motivatie eruit met technisch en begrijpend lezen'. do 20 november 2025 10:40. 4 minuten.

20 nov 2025

nd Nederlands Dagblad

Het gaat slecht met de schrijfvaardigheid van scholieren. ‘Tienduizenden leerlingen lopen serieus risico’

Bijna een op de vijf middelbarescholieren kan in het tweede jaar voortgezet onderwijs geen eenvoudige, begrijpelijke tekst schrijven.

20 nov 2025

NU

Veel tweedeklassers vinden het lastig om een simpele tekst te schrijven | Binnenland

Een op de zes leerlingen in de tweede klas van de middelbare school kan geen eenvoudige Nederlandse tekst schrijven, constateert de...

20 nov 2025

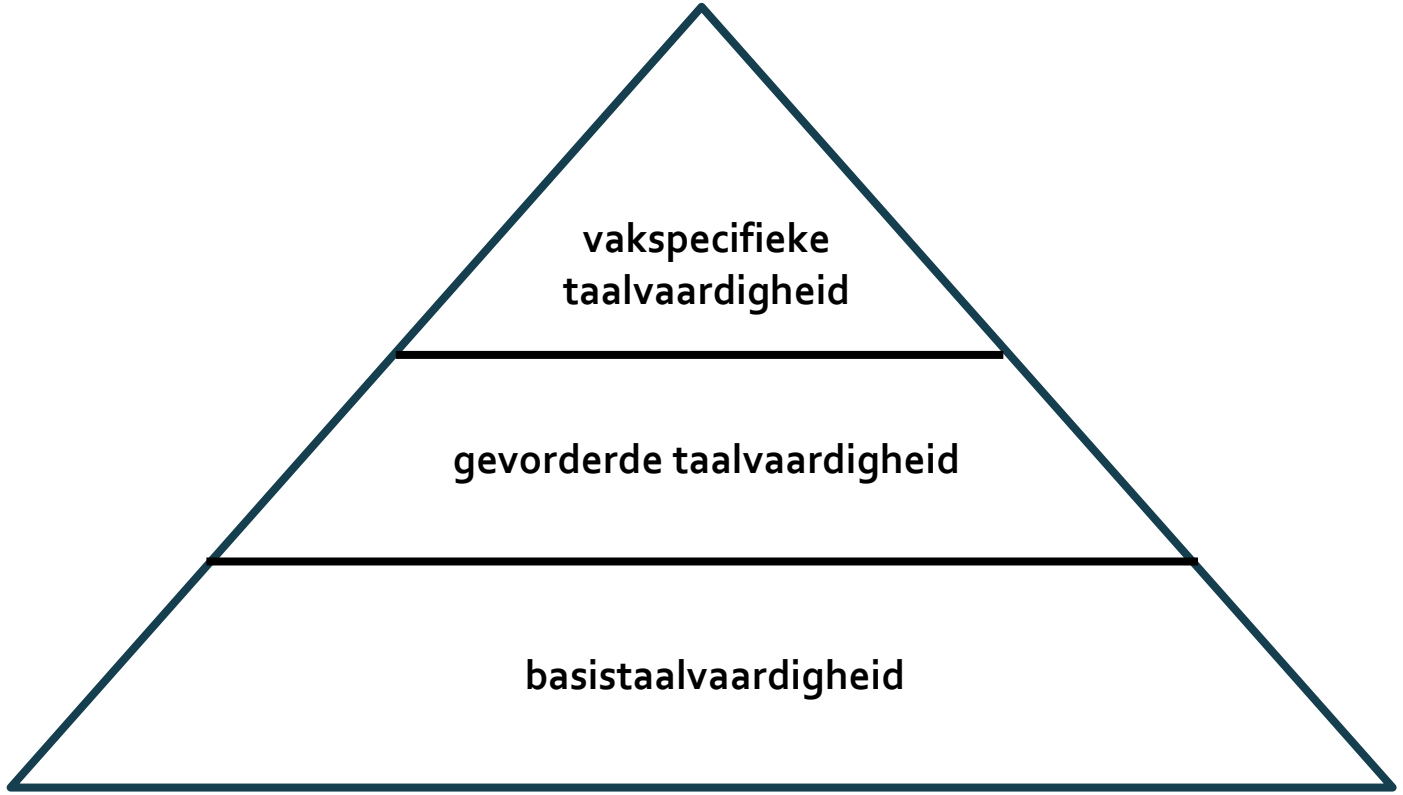

Kerndoel 1		
De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen.		
Doelzin:		**Het gaat hierbij om:**
A	De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving.	• aanbieden van taalactiviteiten in betekenisvolle contexten; • aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod van jeugd- en *young adult*-literatuur binnen een vaste leesroutine; • aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Nederlands in onderlinge samenhang; • stimuleren van de leesmotivatie en de durf om te spreken en te schrijven; • ruimte bieden aan verschillende talen en taalvariëteiten van leerlingen.
B	De school stimuleert de taalontwikkeling van de leerling in alle leergebieden.	• stimuleren van betekenisvolle activiteiten waarin school- en vaktaal en vakspecifieke taalvaardigheden verworven kunnen worden; • stimuleren van het gebruiken van rijke teksten over inhoudelijke thema's in alle leergebieden; • stimuleren van taalproductie en interactie in alle leergebieden; • stimuleren van aandacht voor taalverzorging en taalgebruik in alle leergebieden; • aanbieden van een schoolbrede set van aanpakken en flexibel inzetbare strategieën bij het ondersteunen van taalactiviteiten in de andere leergebieden.

SLO (2025). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands herziene versie 2025*. SLO.

Een volledig taalvaardige leerling

Shanahan & Shanahan, 2008

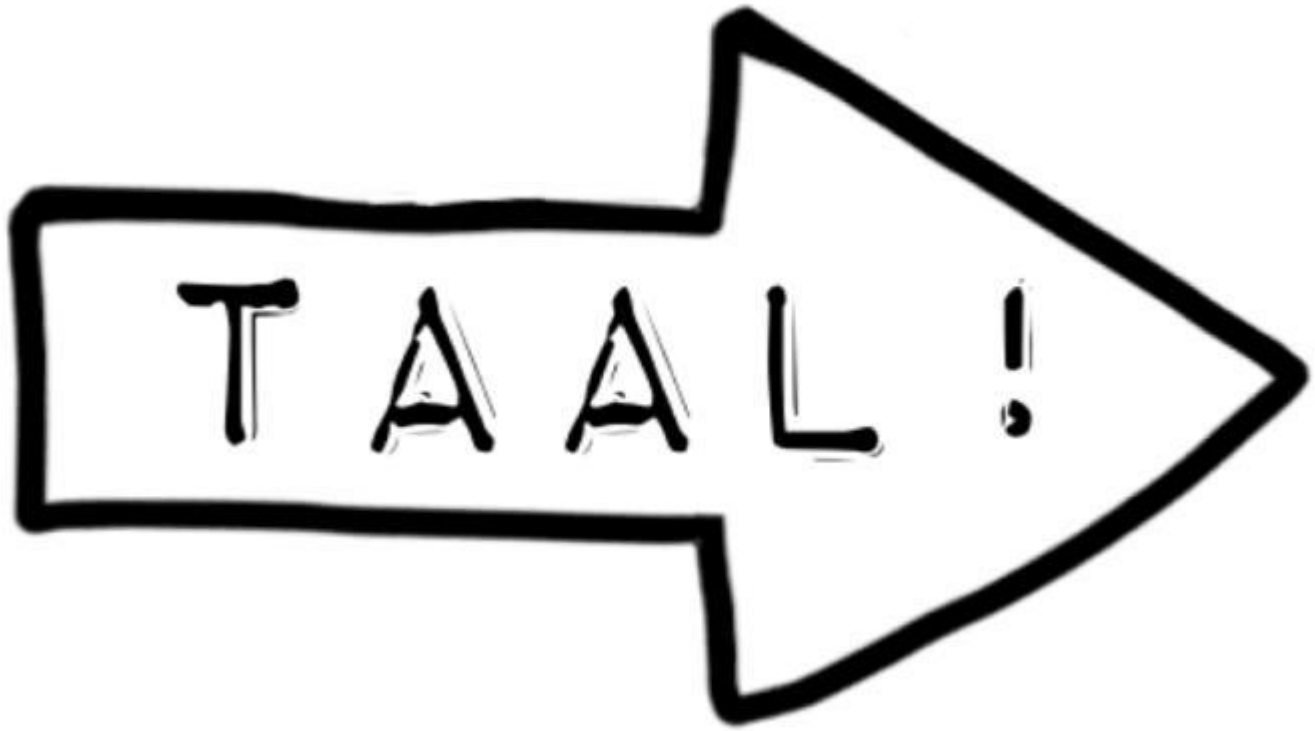
Geschiedenis

- Vaktaal
- Historische redeneringen
- Omgaan met historische bronnen
- Genres

Vakbegrippen (inhoudelijk)	*farao, hofstelsel, Stalinisme, diaspora, kolonialisme, indoctrinatie, propagandaboodschap, politieke stroming, geseculariseerd*
Vakbegrippen (structuurbegrippen)	*veranderingen, aanleiding, oorzaken, gevolg, betrouwbaar, standplaatsgebondenheid*

Uitdrukkingen	*aan de hand zijn, onbezette zetels, op zijn hoede, onder zijn hoede, de banken vallen, hongerloontje*
Instructiewoorden	*noteer, beschrijf, analyseer, verklaar, vergelijk, geef een reden, nuanceer, interpreteer, geef een historische/politieke/militaire reden*
Algemene schooltaal	*factoren, onderscheid, tegenovergestelde, hoofdzakelijk, verschijnselen, beïnvloeden, bewering, begrip*
Alledaagse woorden	*voorzitter, soldaat, teleurgesteld, aanwezig, geld, aanval, burger, handel, markt*

TAAL!

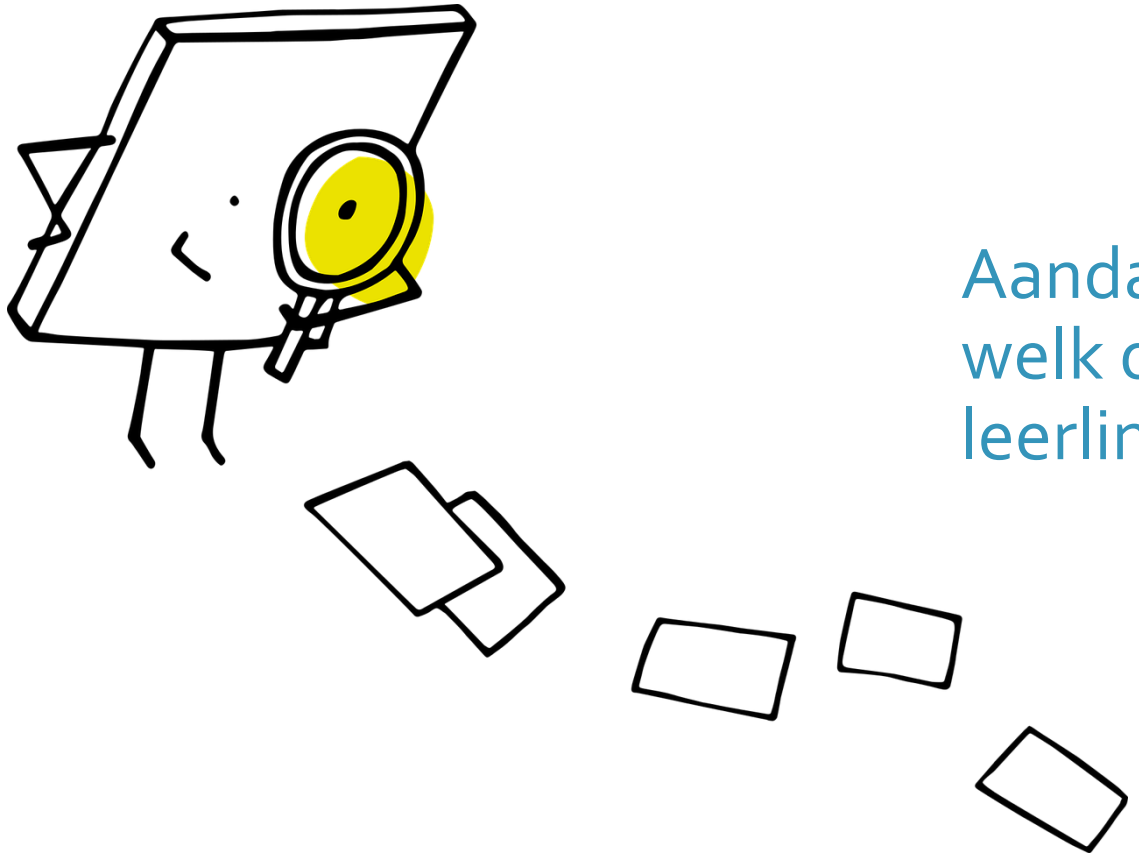

Doel
Taak
Proces
AI
Vakspecificiteit

Neem een schrijfopdracht in gedachten.

1. Waarom liet je leerlingen schrijven?
2. Welk genre?
3. Schreven leerlingen in de les of daarbuiten?
4. Wel of geen AI?

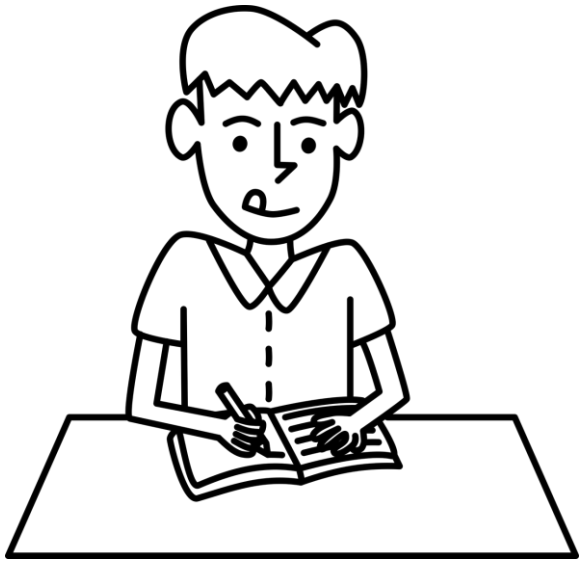

Aandachtspunt 1: met welk doel schrijven leerlingen?

Redenen om te schrijven

Leren schrijven

- Algemene schrijfvaardigheid
- Leren communiceren
- Leren schrijven in specifieke genres
- Leren schrijven in verschillende disciplines

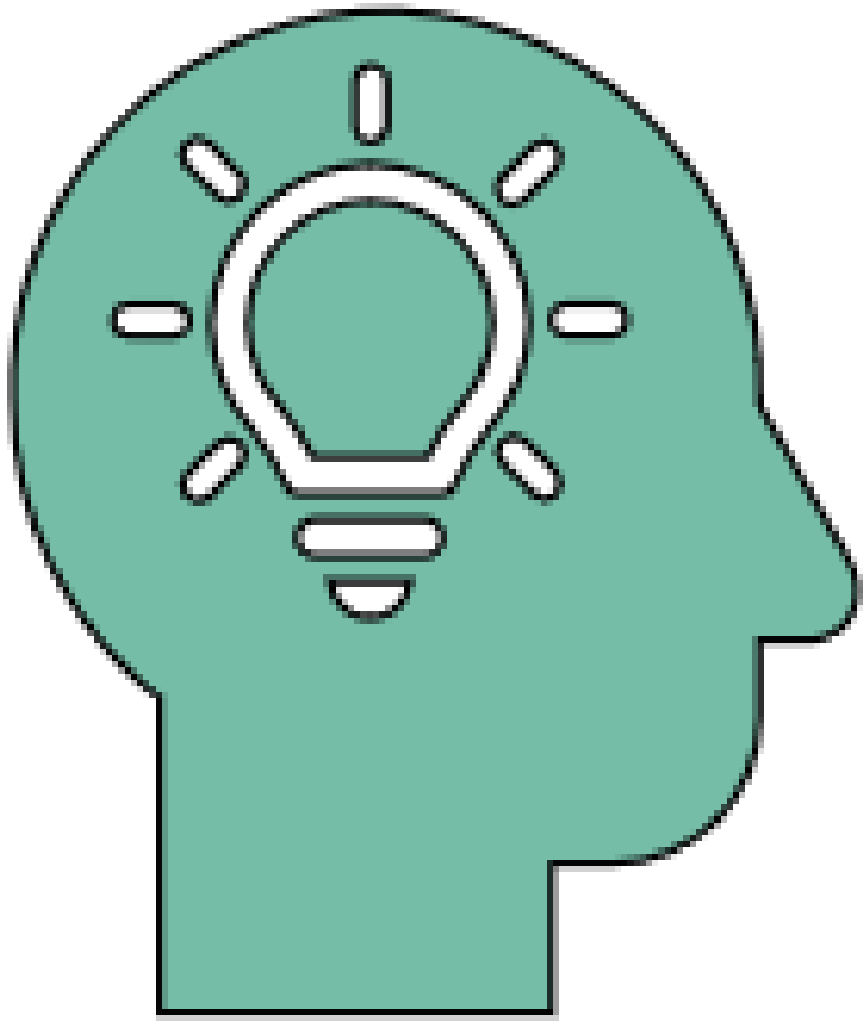
Schrijven om te leren

- Leren gedachten formuleren
- Ontwikkelen van gedachten

Schrijven is denken

- Schrijven bevordert kennis/begrip van vakinhoud (Graham et al., 2020)
- Schrijven bevordert lezen en andersom (Graham & Hebert, 2010)

(maar: afhankelijk van het soort taak)

Dual-process model

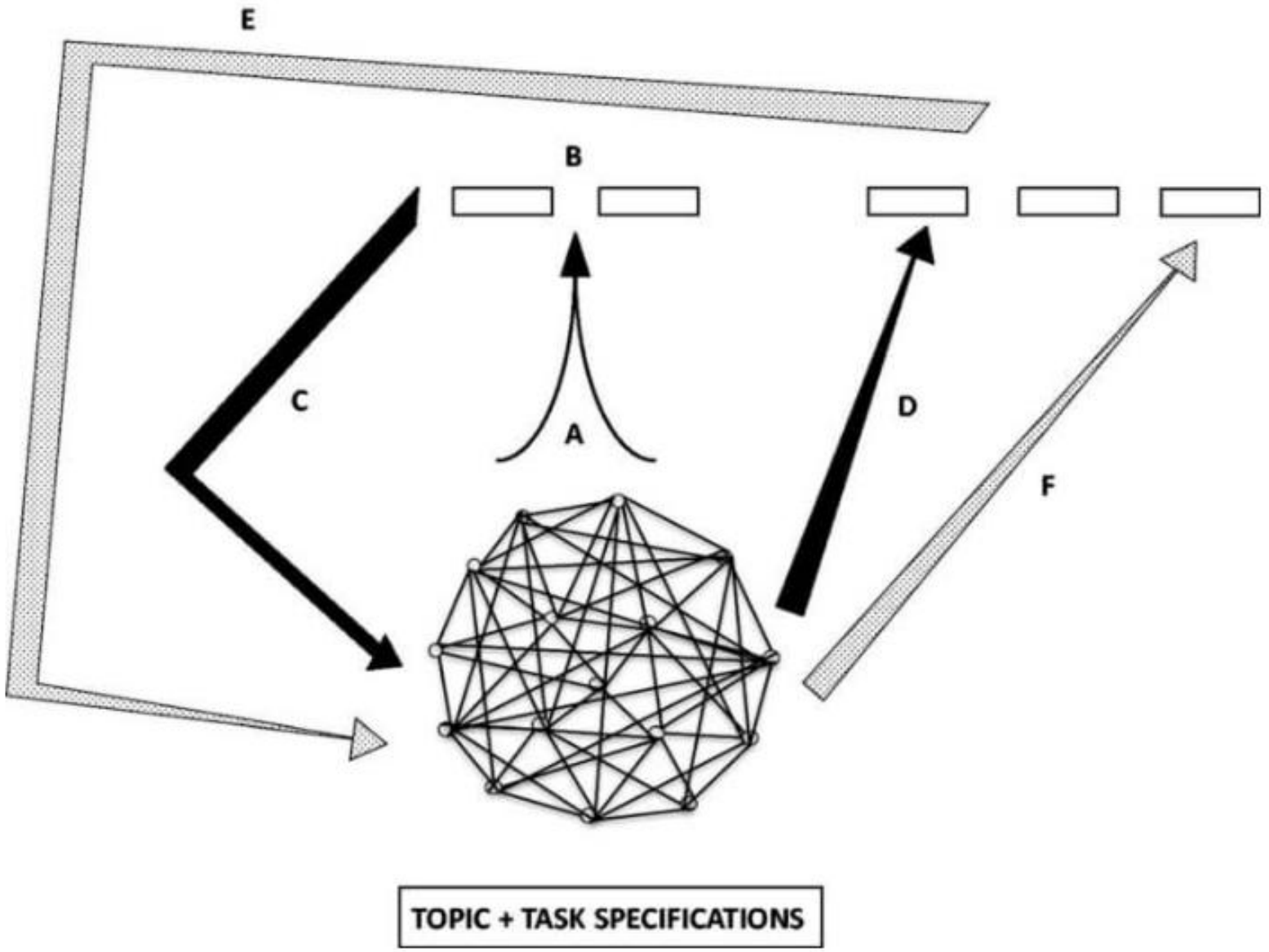
(Galbraith & Baaijen, 2018)

Samenspel tussen twee processen:

1. een kennisvormend (*knowledge-constituting)* proces en
2. een kennisorganiserend (*knowledge-transforming*) proces.

Kennisvorming

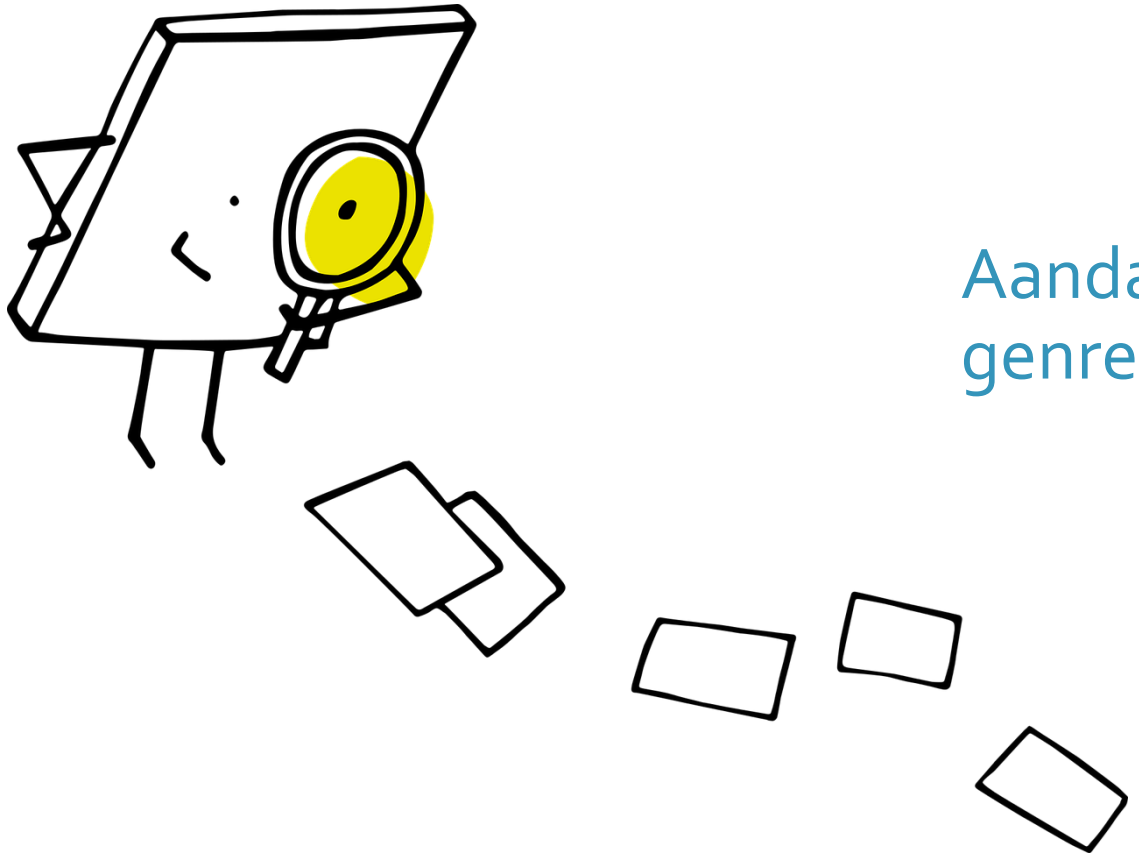
Galbraith & Baaijen, 2018

DRAFT

Maar dat bedoelde ik toch!

Aandachtspunt 2: in welk genre?

Hoe kun je de veranderingen in het gedrag van jongeren in de jaren zestig verklaren?

Waren de veranderingen in het gedrag van jongeren in de jaren zestig revolutionair?

Van Drie et al., 2006

Voorbeeld

Opdracht 3 BETROUWBAARHEID EN REPRESENTATIVITEIT VAN BRONNEN

Gebruik bron 19 en 20.

a. Is bron 19 een betrouwbare bron voor het onderhoud tussen Lord Macartney en de Chinese keizer? Licht je antwoord toe.
b. Is bron 20 een betrouwbare bron voor het onderhoud tussen Lord Macartney en de Chinese keizer? Licht je antwoord toe.
c. Omschrijf in eigen woorden de bedoeling van de makers van deze bronnen. Zoek een opmerkelijk verschil in de afbeeldingen om je standpunt toe te lichten.
d. Stelling: De ontmoeting tussen Lord Macartney en keizer Qianlong was een sleutelmoment in de Chinees-westerse betrekkingen. Beargumenteer de (on)juistheid van deze stelling aan de hand van deze bronnen.

Past dit type schrijfopdracht bij het doel? Zou het anders kunnen?

De eerste ontmoeting van Macartney met de Chinese keizer Qianlong. De jongen rechts is de elfjarige George Staunton die indruk maakte bij de keizer omdat hij Chinees sprak. Getekend in 1793 door William Alexander, lid van het gezantschap.

Ontvangst van Lord Macartney en zijn gevolg aan het hof van Peking. James Gillray (1792)

Uit: Geschiedeniswerkplaats

Economie
5 vwo
Praktische Opdracht
Markten

Wat is de opdracht?
De opdracht beslaat jullie boek en de actualiteit. In deze opdracht werk je samen met 2 andere leerlingen. Je kiest een markt, bijvoorbeeld:

- Huizenmarkt
- Oliemarkt
- Arbeidsmarkt
- Windenergiemarkt
- Rookwarenmarkt
- Bananenmarkt
- Cacaomarkt
- Smartphone markt
- Biermarkt
- Kies zelf een markt (deze moet wel goedgekeurd worden door de docent).

Je maakt de opdracht deels op school, tijdens 3 lessen. De rest zul je buiten de lesuren moeten doen. De opdracht lever je uiterlijk [deadline] in (via Magister).

Hoe ziet het schriftelijk eindproduct eruit?
Jullie laten zien dat je snapt hoe de prijzen op de door jullie gekozen markt beïnvloed worden door het gedrag van vragers, van aanbieders en van de overheid. Hiervan schrijf je een verslag.
Daarnaast verwachten we dat jullie werk samenhang vertoont. Dus het leggen van verbanden in jullie werk is essentieel. Het werk dient er verzorgd uit te ziet, met een 'kop en een staart', zoals een werkstuk eruit dient te zien. Creativiteit stellen wij op prijs en maak gebruik van plaatjes/grafieken die ertoe doen.

Het is essentieel dat je altijd de bronnen vermeldt die je gebruikt door middel van APA-stijl in het document en in een bronnenlijst. Het is belangrijk te weten waar jullie je informatie vandaan halen, maar zeker ook om te controleren dat jullie zelf de tekst hebben geschreven en niet Chat GPT het werk hebben laten doen.
Ga uit van ongeveer 6 à 7 pagina's tekst (lettertype: Verdana punt 12) of ongeveer 2500 (± 10% afwijking daarvan is mogelijk) woorden. Dit is exclusief de bijlagen als bronnenlijst en plaatjes/grafieken.

Groepspresentatie
In periode 4 zullen jullie nog een groepspresentatie houden over het werkstuk en de markt die jullie hebben geanalyseerd.

Gebruik de volgende structuur voor je verslag:

1. Inleiding (½ A4)
Korte omschrijving waarom je deze markt kiest.

2. Marktomschrijving (1 A4)
Hierin komen de volgende aspecten aan bod:
- de marktvorm waarvan sprake is (benoem de kenmerken van deze marktvorm en leg uit hoe jouw markt daar aan voldoet)
- de bedrijfskolom waar jouw markt onderdeel van uitmaakt.
- een beschrijving van de prijsontwikkeling over ongeveer de afgelopen 10 jaar.
Probeer hier een grafiek van te vinden op internet

3. Vraagfactoren (1 A4) en aanbodfactoren (1 A4)
Vraag en aanbod hebben invloed op de prijs in deze markt. Voor iedere genoemde factor geef je een korte beschrijving van wat er gebeurd is en een korte beschrijving van welk gevolg dit heeft op de vraag- en aanbodlijnen en de prijs, en geef dit grafisch weer in een grafiek. Je tekent dus meerdere grafieken met meerdere ontwikkelingen.

4. Marktspecifieke situatie (1 A4)
Per markt gelden er specifieke situaties waardoor je verslag een eigen draai krijgt. Denk hierbij aan overheidsingrijpen (subsidies en accijnzen), effecten van het milieuvraagstuk (duurzaamheidstrend), veranderde consumenten wensen, internationale politiek (geo-politieke onrust), te verwachten marktinnovaties, externe effecten van productie/consumptie op deze markt, etc.

5. Eigen visie op de toekomst van de markt (1 A4)
In dit onderdeel schets je een realistisch toekomstbeeld: wat verwachten jullie dat er gaat gebeuren in deze markt / hoe ziet de markt er over bijvoorbeeld 5 of 10 jaar uit? Denk bijvoorbeeld na of de marktvorm dan is veranderd en wat verwachten jullie van de prijsontwikkeling, vragers, aanbieders en de rol van de overheid in de markt?

6. Conclusie (½ A4)
Vat je bevindingen kort samen.

Een dichtgetimmerde opdracht:
wat willen we dat leerlingen leren?

Zo kan het ook

De ontmoeting tussen Lord Macartney en keizer Qianlong was een sleutelmoment in de chinees-westerse betrekkingen. Welke afbeelding geeft dit sleutelmoment het beste weer?

De eerste ontmoeting van Macartney met de Chinese keizer Qianlong. De jongen rechts is de elfjarige George Staunton die indruk maakte bij de keizer omdat hij Chinees sprak. Getekend in 1793 door William Alexander, lid van het gezantschap.

Ontvangst van Lord Macartney en zijn gevolg aan het hof van Peking. James Gillray (1792)

De kleurenblinde kleurenwetenschapper

Mary is een hersenwetenschapper. Ze doet onderzoek naar kleuren en hoe mensen kleuren ervaren. Ze weet precies welke golflengte de kleur van een rijpe tomaat is, hoe dit door onze ogen en hersenen wordt verwerkt en waar dit precies een ervaring opwekt.

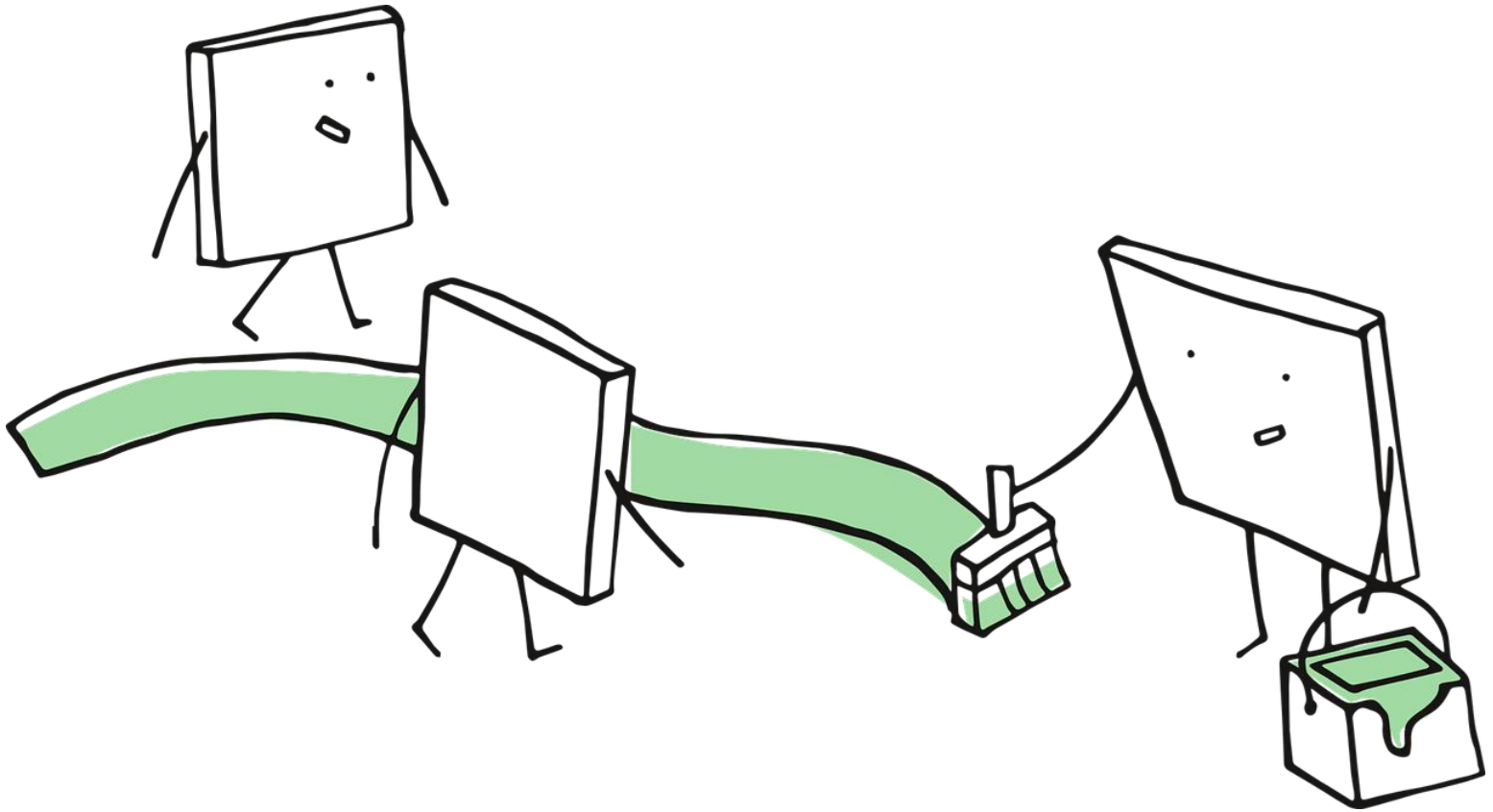
Het bijzondere is dat Mary zelf geen kleuren kan zien, ze is kleurenblind.

Er wordt een behandeling tegen kleurenblindheid ontdekt, Mary ondergaat deze behandeling en kan kleuren zien.

Leert zij iets nieuws?

Gebaseerd op een gedachte-experiment van filosoof Frank Cameron Jackson (1943)

Aandachtspunt 3:
begeleiden van schrijven

Voorbeeld (biologie, 2 mavo-kader)

9. Wat doet een vogel met zijn veren als het koud is? Leg uit hoe dat werkt. [2p]

Vallen

9. Wat doet een vogel met zijn veren als het koud is? Leg uit hoe dat werkt. [2p]

dan krijgen ze in de winter dikkere veren of tevel een winterjacht

9. Wat doet een vogel met zijn veren als het koud is? Leg uit hoe dat werkt. [2p]

dan laat de vogel zijn veren los

- Gedachten leren verwoorden
- Taakrepresentatie ontwikkelen: wat wil de docent eigenlijk?
- Een vakspecifieke redenering leren opzetten

Effectieve domeinspecifieke schrijfinstructie

- Schrijven in de les versus schrijven als huiswerk
- Voordoen van schrijfprocessen (‘modeling’)
- Strategieën aanreiken
- Reflectie op eigen proces stimuleren
- Samen schrijven
- Feedback
- Voorbeeldteksten bespreken en bediscussiëren
- Herschrijven

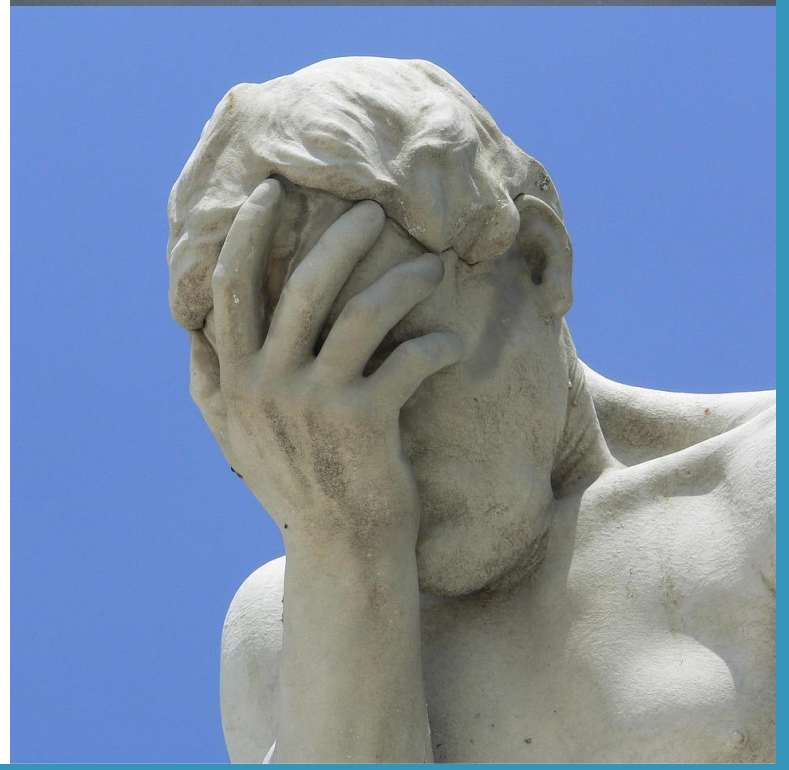

Efficiënte feedback

Zo veel leerlingen, zo veel teksten…

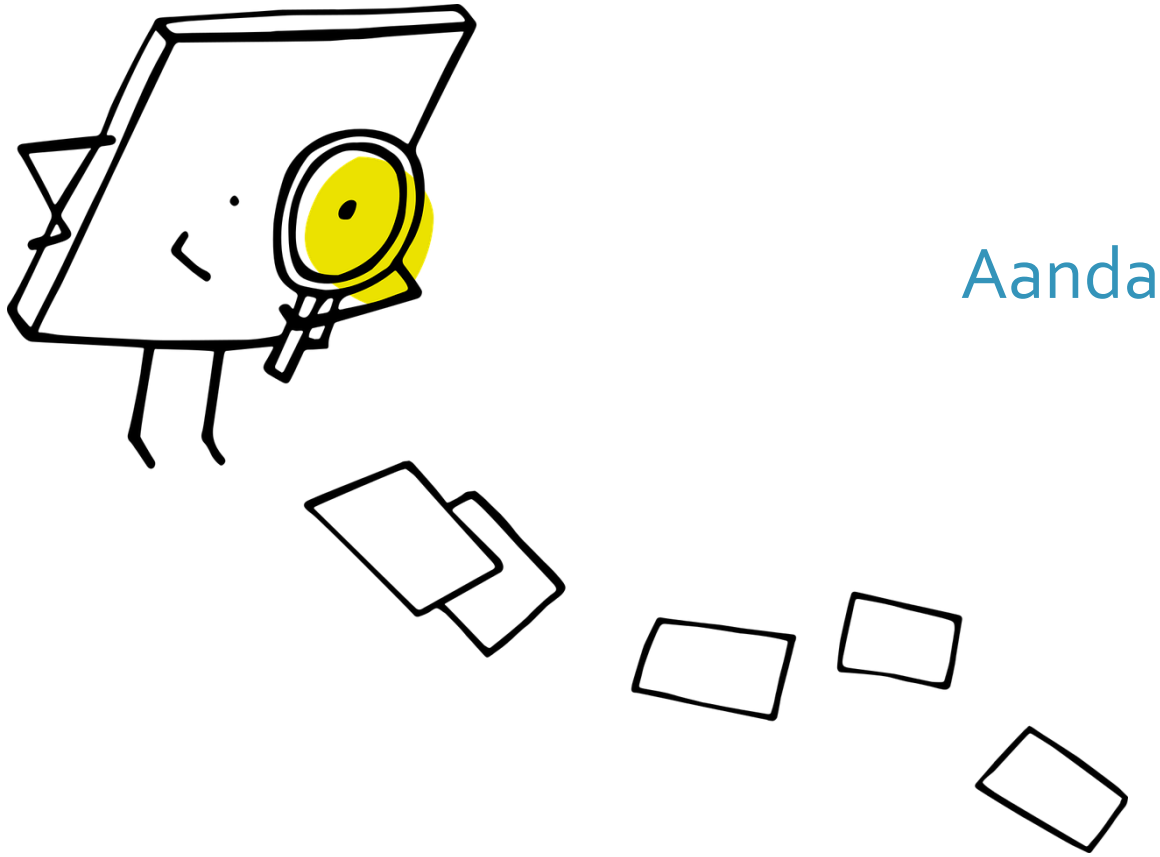

Efficiënte feedback

1. van achteraf naar tijdens
2. van passieve naar actieve leerlingen
3. van werkdruk naar gerichte inzet van tijd
4. van individuele correctie naar gezamenlijke reflectie

Gebaseerd op: Dominique Sluijsmans / Adam Boxer.

Aandachtspunt 4: AI

nrc›

OPINIE

Ik ben een docent in rouw

AI Schrijven, mijn beroep, mijn roeping, verliest aan betekenis. En het onderwijs, waar ik ooit vol idealen en inspiratie in stapte, dreigt een intensief samenwerkingsverband met Sam Altman en consorten te worden, schrijft *Merel Kamp*.

Merel Kamp

27 maart 2026 • Leestijd 7 minuten

Luister Geef cadeau Deel Leeslijst

Voor me ligt een bijzonder slecht geschreven artikel van een van mijn derdejaarsstudenten. Waar werk van slechte kwaliteit me vroeger licht moedeloos zou maken, of bezorgd, of geërgerd, maakt het sinds kort een milde vreugde en opluchting in me los: Het komt in ieder geval niet uit Chat, denk ik steeds vaker verguld bij teksten waar de honden geen brood van lusten. Dat het taalgebruik van deze hbo-student een X aantal jaar geleden in 5-havo niet door de beugel had gekund, is geen factor meer. Het is mensenwerk!

De meeste van mijn studenten gebruiken voor het schrijven van hun opdrachten ChatGPT. In eindgesprekken, een door de komst van AI haast noodzakelijke vorm van toetsen, vragen wij docenten ze niet *of* maar *hoe* ze AI hebben gebruikt. „Nou, ik heb met Chat gespard over de invalshoek, gevraagd of het de belangrijkste informatie uit mijn bronnen wilde samenvatten, gevraagd daar een gestructureerde tekst van te maken en gevraagd sommige alinea's een beetje anders te formuleren", antwoorden studenten dan zonder gêne. „Oh ja, en een spellingscheck."

De Taalstaat

KRO-NCRV

04 april 2026 11:00 - 13:00

Heeft het nog wel zin om kinderen te leren hoe ze een essay moeten schrijven, nu ze dat ook door AI kunnen laten doen. Zowel leraren als leerlingen maken gretig gebruik van AI, dus misschien moet hoe onderwijs gegeven wordt ook wel veranderen. Of juist niet? Een van de deskundigen die Tweede Kamerleden adviseerden over dit onderwerp is schrijver, leraar en onderwijsmaker Barend Last.

Speel audio af

Wat doe je met AI (en wat niet)?

AI-misbruik voorkomen?

AI-gebruik benutten?

Gevaar: denkstappen overslaan waar cruciaal leren gebeurt

- 1867 -
HONIG
BASIS VOOR
MACARONI EN SPAGHETTI
04 PERS

Wat is de meerwaarde van het zelf kunnen?

1. Waarom laat ik leerlingen schrijven?
2. Welk genre past bij dit leerdoel?
3. Welke begeleiding hebben leerlingen nodig?
4. Wel of geen AI?

Dank voor je aandacht!

c.c.holdinga@rug.nl

Lieke Holdinga